

עלון דברי חיים לפרשת אחרי מות – שבת הגדול

"וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבנות לפני ה' וימתו" לכאורה המילה "וימתו" מיותרת, שהרי כבר נאמר בתחילת הפסוק "אחרי מות?"

הנה מצינו בחז"ל כמה טעמים למיתת בני אהרן, מצד א' חז"ל אומרים שבני אהרן מתו משום שנכנסו שתווי יין למקדש. ומצד שני מצינו בפסוק "ובאהרן התאנף ה' מאד להשמידו", וכפי שפירש רש"י שהקב"ה כעס על אהרן בגלל מעשה העגל, וביקש להענישו ב"כילוי בניו", אלא שמשה אבינו התפלל עליו והועילה תפילתו לכפר מחצה, ורק שנים מבניו מתו.

ולכאורה יש להבין מה באמת הסיבה, האם מתו כעונש לאהרן אביהם על שעשה את העגל, או מכיון שהם נכנסו שתווי יין למקדש?

התשובה היא שבאמת, היתה גזירה על ארבעת בני אהרן שימותו בעון עשיית העגל, אלא שמכח תפילת משה התרצה הקב"ה להמית רק שנים מבניו. אלו שנים? – דבר זה נקבע על ידי נדב ואביהוא עצמם, שעל ידי שנכנסו שתווי יין למקדש, היו הם השנים המומתים.

ולפי זה יתבאר יפה הפסוק כאן: "אחרי מות שני בני אהרן" – בכל מקרה היו צריכים למות שנים מבניו, כי הוא עשה את העגל. ולמה דווקא השנים האלו? על זה נאמר: "בקרבנות לפני ה' וימתו".

רבי חיים פלאג'י

"וכפר בעדו ובעד ביתו"

מעשה בכך ישיבה שהיה מגלה מעורבות רבה בהפגנות ובפעילות ציבורית מגוונת.

קרא לו ראש הישיבה, הגאון רבי עזרא עטיי זצ"ל, ואמר לו: כוונתך טובה ורצויה, לפעול לטובה, אבל מעשיך אינם רצויים.

כי אם תשב ותלמד ותתעלה, אז בראש ובראשונה תועיל לעצמך, ומלבד זאת תועיל לכלל. כי מה שתעשה כעת בשנה שלימה – תפעל אז במשפט אחד!

כי זו הדרך: בתחילה – "וכפר בעדו", ואחר כך – "ובעד ביתו". רק לבסוף, יעסוק בתיקון הכלל, בקרבן נפרד...

וכך אמרו במדרש "ועלה האיש ההוא ואלקנהו מביתו" – נתעלה בביתו, ונתעלה בחצירו ובשכונתו, נתעלה בעירו, ונתעלה בכל ישראל – וכל עילוי לא היה אלא משל עצמו!

וכבר העיד המגיד מדובנא ששאל את הגאון מוילנא מה היא הדרך לזיכוי הרבים ולהשפעה עליהם. והשיבו, במשל: יש לך קנקן וסביבו כוסות, מבקש אתה למלאן מן הקנקן. אם הקנקן ריק, ודאי שלא יוכל למלא אחרים, אבל אפילו מלא הוא, ככל שימלא אחרים – כך יתרוקן בעצמו...

דרך אחת יש, והיא המוחרת מכולן: אם הקנקן והכוסות יחדיו נמצאים במיכל שמקיפם. יוצקים לקנקן בכוה גודש, שמציפו עד שעולה על גדותיו ונשפך למיכל וממלא את הכוסות, והקנקן גדוש עד שפתו כבראשונה...

"והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל יעמד חי לפני ה'" (ט"ז, י') יש לדייק על אומרו "יעמד חי", והלא גם השעיר הנשחט עומד חי?

אלא, הנה מסופר בגמרא שכשהיה רבי יוחנן מסיים ספר איוב, אמר "סוף אדם למות וסוף בהמה לשחיטה והכל למיתה הם עומדים...". ודקדק הצ"ח דלמה אמר "סוף בהמה לשחיטה" – ולא "למיתה"?

ופירש ש"סוף" הוא התכלית, ותכלית האדם היא המיתה, שיבוא לחיי עולם הבא, כי העולם הזה אינו אלא כפרוזדור, "וסוף בהמה לשחיטה" – תכליתה היא השחיטה, שבוה היא באה אל תיקונה והתעלותה, אם בהיותה זבח לפני ה' או שזוכה לעלות על שלחן הצדיקים האוכלים לשובע נפשם. ברם שעיר המשתלח, הרי עיקר תיקונו בעודו בחיים חיותו, ששעיר המשתלח מכפר, וזהו "יעמד חי" – עיקר תקומתו הוא בעודו חי "לפני ה'".

פני מבין

"ושלח ביד איש עתי המדברה"

החזקוני הביא מדרש חז"ל כי "איש עתי" פירושו: אדם זמני. כי משלח השעיר לא השלים שנתו, ולפיכך היו בוחרים בו מראש באדם שראו בחמתם שעתידי הוא למות באותה שנה.

ונשאלת השאלה: מה עשה אותו משלח את השעיר, במה חטא, והרי נטל חלק במעשה הכפרה!

אך הסיבה היא אותה סיבה בגינה שורפים עם החמץ גם את הנוצה שהברישה אחריו, גם את הנר שהאיר בחיפוש, גם כאן נשאלת השאלה: מלה עשו? מילא החמץ – רומז לעוונות וליצר הרע, דינו בשריפה. אבל הם, רק עזרו בחיפוש, ביקשו להועיל! ואכן, הועילו. אבל במרום לא אוהבים את אלו שמחפשים מומים וחטאים, ומלווים את השעירים הנושאים עליהם את עוונות בני ישראל. במרום אוהבים את הרואים טוב בישראל, המליצים עליהם זכות, המלמדים עליהם סניגוריא!

כי הטוב, רואה טוב. הזכאי, מכריע לכף זכות. הצדיק, שואף להרבות את הטוב ולהצדיק עוד יותר!

מעייני השבוע

"והיתה זאת לכפר עליכם אחת בשנה" (י"ב, ג')

בעת הסתלקותו של א' הצדיקים, הגיעו רבים, וראשון המספידים הרב יצחק גליק מטולשווע זצ"ל הספיד ואמר: חז"ל אמרו, כי יסורין מכפרין עוונותיו של אדם, ומיתת צדיקים ויום הכיפורים מכפרים, לכן אנו מבקשים ומתפללים לפני ה', "והיתה זאת לכפר עליכם אחת בשנה", שיהיה די לנו בכפרה של אחת בשנה – ביום כיפור, ואנו מוותרים על כפרות אחרות...

עולמו של אבא

"ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני ה'" (י"ח, ה')

וברש"י: "וחי בהם" – לעולם הבא, "אני ה'" – נאמן לשלם שכר. הרב יהודה ליב חסמן זצ"ל אמר: מי שיש לו ב' עולמות, יש לו ב' עולמות, ומי שאין לו אלא עולם א', אפילו עולם א' אין לו! והסביר דבריו, במשל: משל לעשיר שפשט את הרגל. מינו השלטונות כונס לנכסיו. נכנס הכונס להיכלו של העשיר, מילא תפקידו ויצא.

היה שם אדם שהסתקרן לידע מה עשה כונס הנכסים בבית, הרי יצא בידיים ריקות כלעומת שבא! חיפש אמתלא ונכנס לבית העשיר – ומצא הכל על מכוננו. את הרהיטים וכלי הכסף, השטיחים והנברשות הכל בכל, כתמול שלשום!

אבל כשהתקרב הבחין, שעל כל פריט התנוססה פתקה שאין להוציאו ממקומו, כי מעוקל הוא...

והנמשל: מי שידוע שב' עולמות הם, ומוציא מעולם א' לעולם אחר כסף לצדקה ולמצוות ולהחזקת תורה, יש לו ב' עולמות, כי הכל שלו בזה ובבא. אבל מי שאינו מוציא מעלמא הדין לעלמא דאתי, ולא יטול עמו מאומה בעמלו – הרי הכל בעקול, ונמצא שאינו שלו אף בעולם הזה...
לולי תורתך שעשועי

מאמר השבוע

כידוע נחלקו רבותינו בעניין חטא נדב ואביהוא, אשר מתו בקרבנות לפני ה', מהם אמרו שנכנסו שתויי יין למשכן. מהם אמרו שהורו הלכה בפני רבם, משה רבינו. מהם אמרו שנכנסו מחוסרי בגדים, או שלא נשאו נשים. או שנפקד עליהם עוונם על שבמתן תורה נכנסו לפנים ממחיצתם – רבות הדיעות מה היה החטא עבורו נענשו בכל חומר הדין, בעונש הנורא ביותר, מיתה חטופה בשריפה.

ואמר ה"מגיד" למרן הבית יוסף, שעצם העובדה שיש דיעות כה רבות מה היה החטא, וכל א' מרבותינו אין דעתו נוחה בסיבות האחרות ומצא לנכון לדייק ולהציע תשובה אחרת, הרי זו הוכחה שחטאם היה דק מן הדק, ולא היה די בכל סיבה כשלעצמה כדי להעניש עונש נחרץ כל כך. הם נענשו על הרעיון הכללי שמאחרי כל הסיבות המנויות, על הקו והשיטה בה הינחו את מעשיהם. היה זה קו, שהבורא יתברך לא ויתר ולא סלח עלינו. קו של "אש זרה אשר לא ציוה אותם". קו, שהתשובה לו היא: "ואל יבוא בכל עת אל הקודש". ונסביר את הדברים.

המשכן, הוא מקום עבודת ה'. הקירבה אליו שבעבודת הקרבנות וקרבו, מלשון קירבה. כל תפילות עם ישראל, עבודתם שבלב, עוברות דרך בית המקדש. ואכן, בוזהר הקדוש המשילו את בית המקדש ללב של העולם.

ויש השקפה מוטעית, מסוכנת, האומרת: "העיקר הלב". כלומר, ודאי שהלב הוא העיקר ו"רחמנא ליבא בעי", אבל אלו המתבטאים כך מבקשים לומר: המעשה אינו כה חשוב. ההקפדה עליו היא שולית, זניחה. העיקר הרצון הטוב, הנכונות, הלב החם, הרגשות היהודיים.

ולמרות שהרגש אמנם חשוב כל כך, חיוני כל כך, נעלה עד מאד – בראש ובראשונה נתבעים אנו לשמירה קפדנית על המעשים, על גדריו ההלכה, במלואם ובדקדוקם!

זהו שנאמר "כי נר מצוה ותורה אור", התורה משכנה בלב, אך אין לה קיום בלי המעשה, כפי שאין לאור אחיזה בלי הנר, הפתילה והשמן. ועל כן, עם כל רוממות התורה, שעל כל מילה בלימודה מקבלים שכר השקול כנגד כל מצוותיה של התורה, הרי "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה".

שני בני אהרן, נדב ואביהוא, יעצו גישה שונה, גישה של דגש על ההתלהבות והרגשות ואי הקפדה על פרטים וסייגים: הם פרצו את גדריו ההגבלה בהר סיני – כדי להתקרב יותר ולחיות יותר. הם לא כפפו עצמם לדעת התורה וההכוונה של משה רבינו מנחיל התורה – הם נהו אחר רגשותיהם. ואם ההרגש הכתיב להם לפרוץ פנימה עם אש קודש – עשו כן.

אם נתבונן, נבין כך את כל הפרטים שחכמים מנו במעשיהם. זהו עומק עניין מחוסרי בגדים, כי הבגדים הם מעטה החיצוני, כשם שגדריו המעשה סובבים את הכוונה והפנימיות. והמפר את גדריו המעשה, פורס את בגדיו ומשילים.

הנושא אשה בונה בית, מתמסד, דואג להמשכיות הדורות בעולם הזה. נדב ואביהוא לא נשאו נשים. שמו דגש על הכוונה, ולא על המעשה. על הנשמה, ולא על הגוף. על העולם הבא, ולא על גדריו המעשה שבעולם הזה.

זהו גם עניין שתויי יין. היין מנתק את האדם מכבלי המציאות ומשפיע על הרגשות להעצימם. ונדב ואביהוא חפצו להוביל קו זה במקום של

העבודה שבלב, במשכן ה'! ולכך לא הסכים הקב"ה. דווקא ביום הקדוש של חנוכה המשכן, ביקש להורות ולהדגיש כי נדרשת הקפדה מוחלטת על גדריו ההלכה: "דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקודש... בזאת יבוא אהרן אל הקודש", בסידרת מעשים מדוקדקים. ומדוע, באמת? משום שיוצר האדם יודע, שהדרך האמיתית לבנות את אישיותו של האדם ולעצב את רגשותיו, היא דרך המעשים העקביים, דרך המצוות, שכן "האדם נפעל כפי פעולותיו", ואחר המעשים נפעלים הלבבות! הרגש, כמוהו כהבזק הברק, מאיר וכבה ואינו. המעשים כמוהם כגשם, המפרה ומגדל ומעניק חיים!

מעייני השבוע

לשבת הגדול

א' הטעמים למה שנקרא שבת זו שבת הגדול הוא, משום שעד לזמן יציאת מצרים, השבת היתה רק "זכר למעשה בראשית", אבל מיציאת מצרים ואילך נתווספה לשבת עוד מטרה, והיא להזכיר את נסי יציאת מצרים, ולכן היא כעת גם "זכר ליציאת מצרים".

נמצא, שמעתה גדלה יותר מצוותה של שבת, והיינו "שבת הגדול"...

שפת אמת

סיפור השבוע

"ואל יבא בכל עת אל הקדש" (ט"ו, ב')

מסופר על רבי נחום מהורודנא זצ"ל שהלך פעם לבקש תרומה עבור עניים מאת עשיר קמצן שנתן בכל פעם רק פרוטה.

הפעם הגיב ואמר לו: אתה לא מתבייש לתת רק פרוטה?

ענה העשיר: אני מטופל בילדים, והרי כתוב בגמרא על הפס' "עשה צדקה בכל עת": האם אדם יכול לעשות צדקה בכל עת? הלא אדם גם ישן לפעמים? אלא הכוונה לאדם המגדל בנו ובנותיו כשהם קטנים, עליו נאמר שהוא עושה צדקה בכל עת. אם כך מדוע אתה בא אלי בתלונות?

אמר לו רבי נחום: עליך נאמר: "ואל יבא בכל עת אל הקדש": עם ה"בכל עת" שלך, אי אפשר "להכנס אל הקדש" ולהגיע לעולם הבא. צריכים לתת עוד צדקות, מסוג אחר...

תקציר ההפטרה – מלאכי ג'

מפסירין בהפטרות "וערבה לה" דכתיב בה "הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא...". שהיא דומה למה שבישר משה את הגאולה למצרים. ה' אומר לבניי שקודם ימי המשיח ה' יעשה דין במכשפים ובמנאפים... ומוכיח אותם על שלא נתנו תרומות ומעשרות לכהנים. ומעתה תביאו מעשר ובזאת תבחנו אותי דע"י שתעשרו, אפתח את ארובות השמים והריקותי ברכה עד בלי די. ה' אומר לבני ישראל שמעשי הצדיקים נכתבין בספר, ואע"פ שבעוה"ז יש עושר לרשעים, מ"מ נפשותיהם עתידות ליתן הדין למעלה. ובעת הגאולה תראו את ההבדל בין צדיק לרשע. לעתיד לבא תצא שמש שהצדיקים יתרפאו בה והרשעים נדונין בה. הצדיקים ימעכו את הרשעים כי יהיו לאפר תחת רגליהם. "זכרו תורת משה עבד"י שממלאכי ואילך פסקה נבואה שתוכיח את ישראל אבל "זכרו תורת משה" לקיים אותה ועי"כ תקרבו הגאולה. "הנה אנכי שלח את אליה הנביא..."

שבת שלום!

יוצא לאור לעילוי נשמת אשת חבר (הדיין רבי שמעון)

האשה הכשירה והצנועה מרת שמחה אבוסכילא ז"ל. ת.נ.צ.ב.ה.

לקבלת הגליון באימייל נא לשלוח אימייל ל

kosssover@gmail.com